

Lovise Ingebrigtsen forteller

Redigert av
[Erling V. Ingebrigtsen](#)

Mor fortalte ofte, - hun likte å snakke om gamle dager. Bare synd jeg ikke alltid hørte ordentlig etter, - og husket mer av alt det hun hadde å berette.

Noe av det hun fortalte finnes på et lydbånd, men jeg husker også glimt av annet fra hennes beretninger om unge dager, så det må ha gjort inntrykk på meg. Selv er hun er jo borte for lenge siden, men hennes historie bør ikke bli borte. Og om noe av dette virker utrolig, - så er det riktig, Hun holdt seg alltid til sannheten, - og hun hadde en fabelaktig hukommelse, selv da hun begynte å dra på årene.

Dette er historien om den sommeren, - det var i juni 1891, da syttenårige Lovise Johnsen gikk anleggsveien, - fra Sjønstu over fjellet til Sulitjelma, for å søke arbeid som kokke på det nye gruveanlegget der oppe ved Langvatnet.

"Jeg ble født i 1874, på Vestvågøy i Lofoten. Buksnes het det den gang. Min mor, som var ugift, "lånte" meg bort til en søster som var gift, men barnløs. Jeg kan ennu huske moster Tina som var så snill. Ja, jeg tror faktisk at hun og mannen, han het Petter, behandlet meg som en leke, og de skjemte meg sikkert ordentlig bort etter den tidens målestokk. Hos dem, på den vesle gården Himmelstein, levde jeg noen sorgløse, glade år, - men så alt for brått tok min barndom slutt.

Det må ha vært ut på våren 1882, jeg var blitt åtte år, da kom mor og en fremmed mann, jeg kan ennu huske det store, svarte skjegget hans, de hentet meg og tok meg til et ukjent sted, mor hadde nu giftet seg, og jeg hadde fått en stefar som trengte gratis gjeter på gården sin.

Ja, det ble litt av en overgang, fra å leke med små lam på vollen hos moster Tina, og til å fly etter dumme kuer i utmarka på Steinbakken. Og senere år fulgte med voksent arbeid i kjøkken, fjøs og låve.

Utover høsten skulle for til dyrene i hus, og gjennom en lang vinter var det å sanke inn sleip, iskald tang fra fjæra. Tang og tare var den gang et vanlig for-tilskudd til kuene. Og som tolvåring var det å jobbe på gården sammen med de voksne, jeg ble aldri spart fordi jeg var mindreårig. Det hendte stefaren min bemerket: "Den jentungen spiser for mye" - tja, jeg var jo i oppveksten, utførte arbeide som en voksen, og trengte vel mat.

Den gang var det vanlig at man dro ut i verden straks man ble konfirmert, for da var man voksen og skulle ikke være til byrde hjemme. Så også med meg, jeg fylte femten år da jeg dro ut av redet som det heter.

Først tok jeg tjeneste i Stamsund, hos en kjøpmann som het Yttervik. Jeg skulle være kokkepik i huset, og lønnen, ja den var 50 kroner året. At ei jente på seksten år har kvalifikasjoner som kokkepik, det kan man jo spørre om. Men den tidens kosthold var nok enklere enn det er idag, og min oppveksts harde skole var vel husmorskolen jeg fikk gå. Jeg har for resten ennu til gode å få klager på maten jeg i min tid har stått for.

Nu ble ikke Stamsund det stedet jeg anså som "ut i verden", og lønna var snau. Så, året etter, det var april, sa jeg opp og dro til Rognan, for der hadde jeg fått tjeneste på "et fint hotell". Dit kom jeg mai 1891 med store forventninger.

Innehaveren var en handelsmann som het Spørck, og der viste det seg at

jeg nok bare skulle være tjenestepike i den store husholdningen hans. Til dette husholdet hørte en liten kafé som han hadde åpen når det var skibsanløp, og der var det min jobb å servere kafègjestene. Så det ble mye ekstra arbeide og sjelden fri, men en slik tilværelse var jeg vant til, så det var ikke så ille.

Jeg fikk et annet problem, og det var lønna. Vi hadde avtalt at jeg skulle ha ti kroner uka med kost og losji, men da jeg etter den femte uka purret på lønn, så svarte frua at jeg måtte da tjene et halvt år, før det kunne bli snakk om penger! Noen skriftlig kontrakt hadde jeg ikke, og med en syttenåring var det vel ikke så nøye å holde ord.

Egentlig likte jeg meg, - handelsmannen hadde barn på min alder, vi gikk godt sammen og hadde alltid moro. Jeg har alltid likt å omgås folk, og i kafeen kom og gikk stadig gjester som jeg kunne prate med.

Noen av disse gjestene kom sydfra, de gikk over fjellet og var på vei til gruveanlegg nordpå. De var lett kjennelige, man så straks at dette var anleggskarerer. De gikk med bukser av engelsk skinn, hadde skjorte og vest med rødt halstørkle, og en stor, svart sluskehatt satt alltid bak i nakken på dem. De fleste var på vei til det nye anlegget oppe ved Langvatnet, for der skulle det være gode tider. Alle sa omtrent det samme: "Där uppe är det goda slantar at tjäna", de var den tidens eventyrere.

De var fra så mange steder, det var nordmenn og svensker, ja, finner forekom også. Og et felles hadde de alle, de var unge, spreke karer, hadde et eget glimt i øyet, og alle så de lyst på livet. Man hørte gjerne en glad latter, og en litt saftig replikk på svensk hørte gjerne med. For, selv om de var norske, så var det liksom mer futt over det svenske språket, det passet likesom inn i deres miljø. Og når jeg luftet mine lønnsproblemer i kaféen, da kunne en av disse karene si: "Varför gå här och knoga för en lusebonde? Bli med upp til anlegget, flicka. Där behövs koxsar ock där får du i alla fall din lön!"

Så en dag fortalte en nabo at jeg var ikke den første som ble snytt av handelsmannen - det hadde vært jenter før meg som hadde reist uten å ha fått oppgjør. Da var det jeg bestemte meg for å dra til "anlegget der oppe ved Langvatnet", navnet Sulitjelma var ennå ikke kommet i bruk den gangen. Så jeg sa opp jobben min, under stor jammer fra handelsmannens frue og avkommet hennes. Ungene prøvde til og med å gjemme klærne mine for å hindre meg i å reise, men jeg kom meg da endelig av gårde til slutt.

Og nå satt jeg der, en tidlig morgen, det var i juni 1891, i skyssbåten på vei til Finneid, uten lønn, men en erfaring rikere. Mitt jordiske gods var et knytte med klær og noen småsaker, en pung med noen få kroner, samt min kjære Singer symaskin. Ja, den maskinen har fulgt meg gjennom et langt, strevsomt liv, og med den har jeg sydd alle klær, så vel til meg selv, som i de kommende årene til alle mine barn.

De øvrige passasjerene om bord var seks tømmermenn, de skulle opp til anlegget, så jeg hadde følge til dette stedet der det skulle være så gode tider. Jeg mener å huske at billetten fra Rognan til Finneid kostet 65 øre.

Vi kom frem til Finneid på formiddagen, så vi rakk å komme ombord i Verkets ekspedisjonsbåt som fraktet oss oppover Nedre- og Øvrevann frem til Skjønstu. Omtrent ved middagstid ble vi satt i land nede på neset, hvor den gamle Sjønstugården ligger på motsatt side av elven. Her var det travel anleggsvirksomhet, for byggingen av jernbanen opp til Fossen var allerede i full gang.

Den eneste adkomsten videre var den gang anleggsveien over fjellet. Opprinnelig har den bare vært en sti, men de siste årenes skjerp og drift oppe i dalen hadde ført til at den var blitt utvidet til en humpete kjerrevei. Så her var det bare å gi seg iveri. Mannfolkene i følget mitt var nok bedre utstyrt enn

jeg var, jeg gikk jo i den tidens lange skjørt, og knappestøvlene med halvhøye hæler var heller ikke egnet til fjelltur. Symaskinen bar jeg i den ene hånden og knyttet i den andre. Og det er vel slik at når en er ung, og har et lyst syn på livet, ja så er det utrolig hva du gir deg ut på. Jeg mener ennu i dag at karene ikke måtte vente på meg under denne vandringen. De hadde jo sitt eget verktøy å drasse på, og jeg kunne heller ikke kreve at noen av dem skulle hjelpe meg å bære.

Det må ha vært bra vær, jeg kan ikke huske at jeg var våt, så det har nok ikke regnet. Men jeg husker at jeg var sliten, da vi mot kveld kom frem til gården Tveråmo. Jeg hadde ikke spist siden tidlig om morgenen, så jeg var svært sulten og satte til livs en syv-øres hvetekake og drakk mye kaffe til. Så ble jeg innkvartert på et lite, gissent kjøkkenloft, mens de seks karene ble henvist til låven.

Vi var tidlig oppe neste morgen, og efter å ha spist og gjort opp for oss - jeg kan i dag ikke huske hva jeg betalte - fortsatte vi. Terrenget var steinete og ulendt, og en av karene, som var litt kjent fra tidligere, kunne fortelle at en liten elv vi passerte het Tverrelva, og en annen het Geitstibekken. Over Barfjell kom vi ned ved den vesle plassen Bjørnmyr, og over Våtelva frem til Osbakgården som ligger ved nedre del av Langvatnet. Kona her solgte kaffe, med et tannløst smil tok hun ti øre koppen, Men da vi spurte efter båtskyss, svarte hun surt at mannen ikke var hjemme, og hun visste ikke når han kom tilbake. Så løy hun, og sa at det var ikke langt å gå rundt vika til Hellarmo, (det var jo ikke bro over sundet den gang). Og på Hellarmo, der fikk vi få båtskyss, "i hvert fall på Grønligården, - der var det helt sikkert båtskyss å få, helt frem til Furulund", forsikret hun. Og karene i følget mitt var stemt for å gå, de hadde hastverk, ville frem før det ble for sent på kvelden, så det ble til at vi gikk.

Bare den som har sett terrenget rundt Hellarmo-vika, skjønner hva vi kom opp i. Bratt og steinete var det, og vi havnet helt opp mot Danielheia, før vi, langt ut på dagen kom frem til Grønligården. Heller ikke der var det mulig å få båtskyss, så det ble å ta bena fatt, hele resten av veien. Endelig kom vi da frem til Furulund. Klokken var blitt halv fem, og her skilte jeg lag med følget mitt. Karene dro rett bort på anleggskontoret, det som i dag er hotell, for å få tilvist arbeide og nattelosji.

Der postkontoret står nu, lå det den gang en liten kåk som var butikk. Der gikk jeg inn og spurte efter femøreskaker - jeg hadde ikke spist siden tidlig om morgenen og var sulten. Kremmeren, han het Green, la en svær hvetelompe frem på disken foran meg, han hadde ikke annet. Lompen kostet 40 øre og var rent for stor, men jeg var så sulten at jeg brukte mine siste penger og kjøpte den. Så satt jeg der utenfor, på en stein og gnaget lompe og så meg om.

Det var ikke så mange hus i Furulund den gang. Det som i dag er Hotellet og Messa, Dampkjøkkenet som var under oppføring, direktørvillaen, som senere ble hovedkontor, og det huset som ingeniør Trøften nu bor i. Så sto det et lite hus der hvor ingeniør Hagens villa står nu. Oppe i bakken var et nytt hus under oppførelse, det skulle bli bolig for Anfindsen, (det ble senere prestebolig). Og lenger vestover lå brakkene Ett'a og To'a, (som var bakeri og senere ble losjihus, - også kalt Fryseriet). Så var det Tre'a og så videre, de små brakkene utover langs vannet.

Efter å ha spist og drukket en slurk vann, så jeg på sola at klokka gikk mot syv. Det var blitt på tide å gå på jakt efter nattelosji, og det fikk jeg hos kona til en stiger som het Johan Kirkhus. Kona hans het Olava og var fra Lofoten, kanskje hadde hun medlidenhet med en blakk syttenåring på ville veier?

Dagen efter gikk jeg på anleggskontoret for å søkte kokkejobb, og det var det ingen vansker med: "Du skal melde på snekkerloftet, der har de bruk for deg, det er ni mann der og de trenger kokkehjelp, det haster, - kom deg avgårde"!

Der hvor elektriker- og snekkerverkstedet nu står, sto det den gang en enkel halvannen etasjes trebygning. Nede var snekkerverkstedet, og oppe på loftet bodde de ni tømmermennene. Det var disse karene jeg skulle være kokke for. Her oppe var også et lite rotekott, et ønskested for kokka efter at det var blitt ryddet og vasket.

Matstell, oppvask, renhold, klesvask og lapping av arbeidsklær. Jobben var grei nok, den. Men matforholdene var rare, og til å begynne med, svært uvante for meg.

Karene mine, alle var de fra Nordfjord, hadde hver sin store matkiste med hengelås. Her oppbevarte de maten som de hadde med hjemmefra. Og hver morgen, før de gikk på jobb, la hver av dem frem det som skulle bli middagen hans. Det kunne være gryn eller erter, og et lite stykke salt kjøtt eller flesk. I dette stakk han en treflis med merket sitt i, og så var det min jobb å steke eller koke det uten at bumerket hans datt av. Det hendte nok at det fløt løse trefliser i kokevannet, og da måtte kokka bruke hukommelsen og fantasien for å få dem satt inn i riktig kjøttbit igjen.

Så satt de der, en slurpet ertesuppe, en annen grynsodd, ingen av dem brukte poteter eller grønnsaker, men de åt flatbrød, mye flatbrød.

Ordningen med maten til kokka var grei: Efter tur holdt de henne med kosten, og det ble gjort på den måten at den som hadde dagen lot nøkkelen til matkista si stå i låsen, så kunne kokka forsyne seg sjøl. Og dette virket fint, aldri hørte jeg klage på at kokka spiste for mye, eller at noe forsvant, de var greie karer! Kokka hadde sin faste lønn, 50 øre uka pr. mann var avtalen, og her var det heller aldri noe tull. Lønna kom på dagen, kontant i neven.

Sulitjelma var i sin røffe anleggstid, alt og alle var preget av driften og døgnrytmen ved anlegget. Oppe i ura over Furulund var Mons Petter gruva i sving, det ble arbeidet tolv timers dag, også med nattskift, så når kvelden kom, og kokka hadde fått unna oppvask og rydding, ja, så var man ikke så opplagt til å gå ut.

Men det hendte da iblandt. Jeg kan huske en fin, stille sommerkveld. Vi var noen ungdommer som gikk innover mot Fagerli. Veien, om man kan kalle det vei, gikk ikke langs vannet som i dag. Den svingte opp i haugen, der hvor brakka Stor Charlotta senere ble bygget og kom ned ved Seksa-brua, der Folkets Hus nu står. Så gikk den midt oppe i det vi i dag kaller Kirkehaugen, nedenfor der kirken nu står, hele lia var skogkledd. Der var det en av guttene som sa: "Du Lovise, du som kan servere, her skulle du hatt en kafé, så kunne vi sittet og vederkveget oss med en god kopp kaffe!" Jeg husker vel akkurat dette på grunn av det gamle, arkaiske uttrykket hans, for vi gaplo alle sammen.

Så kom veien ned der Losjelokalet nu står, og videre, over Leirelva og innover fantes ikke hus før man kom til bondegården på Sandnes. Så var det ikke bebyggelse før Reinhagen, og helt innerst, ved det blanke, stille vannet lå Fagerligården. På den andre siden av elven lå gården Fagermo.

Noe jeg husker med vemod er den vakre, lille holmen som lå innerst i bukta, for der plukket jeg molter en fin høstdag. Den holmen ble jo borte da Verket fylte igjen hele vika og anla smeltehytte og vaskeri der.

Fornøyelser eller underholdning var det lite av den gang. Jeg kan huske at det en tid ble danset i det nedlagte, gamle bakeriet i Furulund, musikken var vanligvis trekkspill eller lirekasse. I de senere årene var det dans på dampkjøkkenet fra klokken fem til ti på søndagskveldene. Ennu senere var

det dans i en liten kåk som sto like innenfor den gamle brua over Lomielva.

På snekkerloftet jobbet jeg til september 1891, da var karene ferdige med arbeidet på Anfinshuset og de reiste hjem til Nordfjord. Og for meg ble det kokkejobb oppe på Hanken.

Hanken ligger inne ved foten av fjellene oppe i nordøst, 550 meter over Langvatnet. Egentlig er stedet bare et røft dalsøkk inn i det veldige massivet med de enorme Otertoppene som bakgrunn. Her er naturen streng og karrig. Sommerstid gufser det kalt fra Blåmannsisen som ligger bakom og lurar, og vinteren, med snestorm inn fra øst, - ja, den er fæl. En av karene, han var norsk og het Nagelsaker, frøs i hjel der oppe. Jeg fylte 19 det året, så det må ha vært i 1893. De fant ham annen juledag, det ble reist en steinvarde på stedet, - den står der vel ennu?

På Hanken fantes den gang bare tre torvbrakker. De lå ved veien som går inn mot Lomivann, tuftene efter dem kan ennu i dag anes som små forhøyninger i terrenget. De var lave og dekket med torv langt oppover veggene, helt opp mot de små gluggene som skulle forestille vinduer. Brakkene målte vel fire ganger åtte meter og var delt i to rom med inngang i hver sin ende. Et av disse seks rommene ble brukt som hestestall. I hvert av de fem rommene sto en stor kokeovn i et hjørne, midt på gulvet et plankebord med to langbenker og så to etasjesenger som ga soveplass til åtte mann, - de lå fire i hver seng.

Kokka hadde ikke eget rom, hun lå i en krok, på en brisk med forheng rundt. Jeg fikk ordnet meg med nattbord, -en halv appelsinkasse med trekk foran. Det var en uhørt luksus som jeg ble både misundt og ertet for av de andre kokkene.

Her oppe bodde det første året omkring førti mann og fem kokker!

For kokka begynte arbeidsdagen halv fem om morgenen. Da måtte hun opp, tenne lys og få fyr i ovnen, vann hentes i bekken nede i dalsøkket og kaffe kokes. Så ble karene purret, de skulle være på jobb klokken seks. Den gang trakk de i lompen inne i brakka, og når de så, efter tolv timers skift kom tilbake ble lompen, med gruveskitten på, vrent av inne. Så vasket de seg i blikkfatene, vann skulle hentes inn og vann bæres ut! Og så skulle sultne mannfolk ha mat. All klesvask foregikk inne på vedovnen, eller om sommeren nede ved bekken, for da var det mulig å skylle der.

Det disse karene hadde av fritid, ble brukt til soving og kortspill. Det hendte de satt ved kortbordet til langt utover natten, og kokka, som skulle sove bak forhenget sitt, hun fikk ikke for mye nattero når trumfess og knyttnever smalt i bordet under gapskratt og banning.

I et av disse brakkerommene var jeg kokke for seks svensker til bort imot juletider, da dro jeg. Jeg reiste hjem til Lofoten, og da jeg kom tilbake våren etter, var en stor, to etasjer tømmerbygning kommet opp på Hanken. Den var revet på Sandnes, på bondegården nede ved Langvannet og kjørt frem og tømret opp i løpet av vinteren. Den hadde fire firemannsrom og kokkerom i hver etasje. I denne brakka var jeg kokke i to år. Det er den bygningen som senere fikk navnet Gammelbrakka.

Året 1895 var jeg ikke på Hanken, da hadde jeg tatt tjeneste i Bodø, og det hører ikke med til denne historien. Våren 1896 reiste jeg til Båsmo Gruver i Rana og tok kokkejobb. Her traff jeg igjen Jørgen, som jeg tidligere hadde møtt på Hanken, vi giftet oss i Mo kirke i november 1896.

I 1897 kom jeg tilbake til Sulitjelma, nu med ektefelle og en gutt som var født i Båsmo. Jørgen fikk arbeide nede ved Langvannet, og vi fikk anvist husrom i den nybygde brakken StorCharlotta. Her bodde vi på ett rom, ektepar med barn, mot å ha to "lauskarer", (ugift anleggs-slusk) i pensjon. De betalte to kroner og femti i måneden hver for vask, så fikk vi en krone og

femotytve øre avslag på husleien. De to karene lå sammen oppe i en dobbel etasjeseng, mens vi lå nede. Vuggen som gutten lå i sto i en krok ved ovnen, sammen med potetsekken. Noe av et familieliv!

Sengeunderlagene var papp-plater med halm oppå, og når de to oppe snudde på seg, så drysset det ned på oss i underkøya. Verst var det at de brukte snus. Alle mannfolk gjorde jo det, men disse to som lå i overkøya, de lå og spyttet på vedovnen i kroken, tvers over gulvet og over vuggen! Og når jeg skrek opp og viste dem det hvite vuggeeteppet med brune striper på, så fikk jeg til svar at det var bare tullprat. For de spyttet på ovnen, og de traff ovnen, jeg var bare ei helvetes rørekjerring!

Klesvask foregikk om vinteren inne på rommet. Vann måtte bæres inn i bøtter og skyllevann bæres ut, det var et evig søl. Og bjørkeveden var både rå og sur, så for å få den til å brenne, måtte den tørkes først, og det ble gjort ved å stable den opp mellom veggen og den varme ovnen. Og så, det var en vinterdag, jeg var ute for å henge opp vask. Da tok det fyr i neveren på veden bak ovnen! - BRANN ! - Stort oppstyr, masse vann utover gulvet og innkalling til direktøren, Emil Knudsen. Masse grov kjeft, og trussel om oppsigelse! Slik var forholdene, gjør noe feil eller klag på noe, svaret i Furulund var alltid det samme: "Kom deg av gårde, bare reis, her er andre som vil ha husrom og arbeide!"

Slik gikk da året 1899 på et vis. Og så, ut på høsten, kom Jørgen og sa at han hadde fått arbeide på Ofotbanen. Så da reiste vi fra både brakkerommet og de to lauskarene, og jeg savnet dem ikke. Mens Jørgen dro til Ofoten, reiste jeg til kjente i Bodø. Jeg ventet barn og ville føde hos dem.

I Bodø ble vår første datter født, - hun kom siste natten i 1899.

I Bodø fikk jeg brev fra Jørgen. Han skrev at vi skulle reise til Kåfjord kobberverk, for der hadde han fått både hus og arbeide. Han kom til Bodø i april 1900 og hentet oss, og sammen reiste vi nordover.

I Kåfjord bodde vi 1900 og 1901. Kåfjord var egentlig et bra sted, men noe husker jeg med ubehag. Det var en leilighet som var befengt med veggedyr. Det vrimlet av dem, og vi ble ikke kvitt dem.

Så, ut på høsten 1902 ble verket nedlagt, så da kom vi tilbake, hit til Sulitjelma. Vi var nu blitt en familie med to gutter og en pike. Og i Stor-Charlotta bodde vi bare til ut på sommeren 1903, da flyttet vi inn i den nyreiste brakka, like øst for kirken. Den hadde stått på Mofjellet, et av Verkets nedlagte anlegg i Rana og ble nu flyttet hit. Her slapp vi å ha lauskarer i pensjon, og her har vi bodd fredelig i mange år. I dette huset er dere født, alle sammen fra 1904, til deg, Erling i 1920.

En episode husker jeg fra denne første tiden: En lys og fin lørdagsnatt kom en full finne ravende ned fra Hanken. Og han hadde satt seg i hodet at han skulle inn til oss her i brakka. Etter mye dundring på døren uten annet resultat enn et knust vindu og en forskrekket familie, gikk han til neste leilighet, heller ikke her kom han inn. Men han ga seg ikke og om morgenen da Jørgen gikk til brønnen for å hente vann, ble han angrepet av den rasende finnen. Og Jørgen, som sto med en bøtte i hver hånd hadde ikke annet forsvar enn å smelle den fulle søplebøtta i skallen på angriperen. Det var nok effektivt, for fyren stakk av, mens han lirte av seg de verste trusler. Nu ravet han videre utover, forbi kirken, og i brakka hos han Marius Bendigtsen, som ikke var hjemme, brøt han seg inn. Her la han seg i ektesengen, bloet og fæl og med støvlene på. Heller ikke her ble det noen hvile, for da han Marius kom hjem og fant den ubudne gjesten i senga si, så var det opp og ut, hodestups nedover bakken. Finnen ble funnet utpå søndagen, sovende under trappen i Stor-Charlotte. Da han senere kom med drapstrusler mot de to han hadde vært i tattene på, ble han sagt opp av Verket og måtte reise fra stedet.

Det begynte etter hvert å bli civiliserte forhold i Sulitjelma. Arbeiderne

snakket om å organisere seg, og en og annen var nok allerede medlem av Arbeidsmandsforbundet. Men Organisasjonens agitatorer som tenkte seg opp hit, ble bryskt avvist av Verket, jeg husker det skjedde i 1897, da var det en Hans Berntsen fra Kristiania. Da het det at om en arbeider organiserte seg så ville han bli oppsagt. Så kom da affæren med slavemerkene. Det er de som mener at påbudet om bruk av disse skiltene var årsaken til det berømmelige møtet på isen i januar 1907. Dette med å tvinge på arbeiderne disse merkene var Verkets forsøk på å skjerpe kontrollen med arbeidstiden og dermed øke produksjonen. Men dette falt bare tilfeldig sammen i tid med arbeidernes organisasjonsplaner, ja kanskje var det dråpen som fikk begeret til å flyte over. At Verket begynte med å dele ut merkene i Charlotta gruve, det var lumskt tenkt ut. Mange av de som arbeidet her hadde familie, og en forsørger kan jo ikke bare kaste verktøyet og gå på dagen. Så derfor sto nok understigeren utenfor Charlotta gruve med blyskiltene sine denne mørke januarmorgenen 1907. Og trusselen, ta imot skiltet, eller bli oppsagt, ja den lå klart i luften. Jeg var ikke øyenvitne, for jeg var ikke til stede, jeg har det bare fra andre:

Om gruvslusken Anderson fra Mora, han var nesten to meter høy og brei som en låvedør. Han mønstret den bleke understigeren som sto der og holdt frem blymerket i en snor, det gikk flere sekunder, så spyttet han en brun stråle i sneen, og så kom det: "Nä, min gosse, på mej hänger du inget slavskyld, jag er en fri mann!" Så tverrsnudde han og gikk, noen sier at han ble sagt opp, andre at han bare dro. For Anderson var lauskar og fri mann i alle betydninger. Han ble et eksempel, understigeren ble stående der med nummerskiltene sine. Og søndagen 13. januar 1907 skal presten Fønhus ha sagt til klokkeren sin, de sto på haugen foran en folketom kirke og så innover mot Sandnes: "I dag faller det gamle Sulitjelma". Det var svart av folk på isen der inne. De sto tett sammen rundt en kar som sto på en kasse og snakket om "samhold og styrke". Over 1600 mann organiserte seg i dagene som fulgte. Og trusselen fra Verket om å si opp en organisert ble en tom trussel, noe slikt ville lamme hele anlegget. Og mannen min ble valgt inn i styret, han ble engasjert i foreningsarbeidet, han ble en av veteranene. Og direktøren, Emil Knudsen måtte pent forhandle med arbeiderne. Overenskomster ble avtalt, og blyskiltene? "De mottaes ikke" står det i en forhandlingsprotokoll fra det året. Sulitjelma-medaljen ble den senere kalt, den ble et symbol på seier over undertrykkelsen. Og Arbeiderforeningens fane, den ble senket over din fars grav, - det skal du huske!"

Slik avsluttet mor historien sin, - så la hun strikketøyet fra seg.

P.S.

Mor døde 1960.

(Noen av de husene hun nevner er nu borte. Og der snekkerverkstedet sto, går idag bilveien).

Nitti år etter, 30. juni 1981 gikk hennes tre yngste barn, Trygve, Lovise og Erling i hennes spor, langs den gamle anleggsveien som nu ligger der og sover, fra Sjønstu, til Tveråmo, over fjellet og ned, forbi Bjørnmyr - frem til Fossen.

Resten av veien er borte, den er slukt av vår nye, travle tid.

